

STUDII ȘI CERCETĂRI  
DE  
ISTORIE VECHĂ ȘI ARHEOLOGIE

**TOMUL 71 – 2020**

**3–4**

SUMAR

*STUDII*

- IOAN FEDOR PASCU, Biserica mănăstirii dominicane de la Sighișoara. Contribuții arheologice și istorice..... 193

*NOTE ȘI DISCUȚII*

- RADU BĂJENARU, *Varia Metalurgica* (III). Pumnale de metal din colecția Muzeului Dunării de Jos, Călărași..... 221
- ANCA-DIANA POPESCU, MARTA PETRUNEAC, MARIN FOCȘĂNEANU, DRAGOȘ MIREA, ION TUȚULESCU, Analiza compozițională și imagistică a dălții cu tub de înmănușare descoperite lângă Drăgășani ..... 231
- MIRCEA VICTOR ANGELESCU, Histria. Noi date... vechi despre incinta arhaică a Acropolei ... 243
- DRAGOȘ HĂLMAGI, *Epigraphica tomitana* (I)..... 255
- ALEXANDRU AVRAM, DRAGOȘ HĂLMAGI, ALINA STREINU, Un faux pourtant non dépourvu d'intérêt de la collection « Maria et dr. George Severeanu »..... 265
- OANA DAMIAN, Din nou despre cetatea de la Păcuiul lui Soare ..... 271
- ADRIAN IONIȚĂ, ALEXANDRU SIMON, *AL WA* – despre Mormântul 10 din Biserica Domnească de la Curtea de Argeș la o sută de ani de la descoperirea sa ..... 297

*CRONICA*

- CONSTANTIN C. PETOLESCU, Cronică epigrafică a României (XXXIX, 2019)..... 323

*TEZE DE DOCTORAT*

- ADRIANA GAȘPAR, Timișoara în epoca otomană în lumina descoperirilor arheologice..... 365
- MARIUS BLASKO, Moneda Europei Centrale în Țara Românească în perioada 1574–1611..... 373

*IN MEMORIAM*

Mircea D. Matei ( <i>Adrian Ioniță</i> ).....	379
Alexandru Barnea ( <i>Adriana Panaite</i> ).....	387
Mihail Zahariade ( <i>Florian Matei-Popescu</i> ).....	399
Emilian Popescu ( <i>Constantin C. Petolescu</i> ).....	409

*RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE*

Bernard Holtzmann, <i>La sculpture de Thasos. Corpus des reliefs II. Reliefs à thème héroïque</i> , 2 vol., Études Thasiennes XXV, École Française d'Athènes, Athènes, 2018, 221 p. + LXXXIV pl. ( <i>Florina Panait-Bîrzescu</i> ).....	413
--	-----

<i>ABREVIERI</i> .....	417
------------------------	-----

ÉTUDES ET RECHERCHES  
D'HISTOIRE ANCIENNE  
ET D'ARCHÉOLOGIE

**TOME 71 – 2020**

**3–4**

SOMMAIRE

*ÉTUDES*

- IOAN FEDOR PASCU, Die Kirche des dominikanischen Klosters in Schäßburg. Archäologische und historische Beiträge ..... 193

*NOTES ET DISCUSSIONS*

- RADU BĂJENARU, *Varia Metalurgica* (III). Tanged daggers from the collection of the Lower Danube Museum, Călărași ..... 221
- ANCA-DIANA POPESCU, MARTA PETRUNEAC, MARIN FOCȘĂNEANU, DRAGOȘ MIREA, ION TUȚULESCU, Compositional and X-ray imaging analysis of the socketed chisel discovered near Drăgășani ..... 231
- MIRCEA VICTOR ANGELESCU, Istros/Histria. Des nouvelles... anciennes données sur l'enceinte archaïque de l'Acropole..... 243
- DRAGOȘ HĂLMAGI, *Epigraphica tomitana* (I) ..... 255
- ALEXANDRU AVRAM, DRAGOȘ HĂLMAGI, ALINA STREINU, Un faux pourtant non dépourvu d'intérêt de la collection « Maria et dr. George Severeanu » ..... 265
- OANA DAMIAN, De nouveau sur la fortification de Păcuiul lui Soare..... 271
- ADRIAN IONIȚĂ, ALEXANDRU SIMON, *AL-WA* – On grave 10 in the princely Saint-Nicholas Church in Curtea de Argeș (one hundred years since its discovery)..... 297

*CHRONIQUE SCIENTIFIQUE*

- CONSTANTIN C. PETOLESCU, Chronique épigraphique de la Roumanie (XXXIX, 2019) .... 323

*THÈSES DE DOCTORAT*

- ADRIANA GAȘPAR, Ottoman Timișoara in the light of archaeological finds ..... 365
- MARIUS BLASKO, Central European coinage in Wallachia between 1574 and 1611..... 373

*IN MEMORIAM*

Mircea D. Matei ( <i>Adrian Ioniță</i> ).....	379
Alexandru Barnea ( <i>Adriana Panaite</i> ).....	387
Mihail Zahariade ( <i>Florian Matei-Popescu</i> ).....	399
Emilian Popescu ( <i>Constantin C. Petolescu</i> ).....	409

*COMPTE RENDUS ET NOTES BIBLIOGRAPHIQUES*

Bernard Holtzmann, <i>La sculpture de Thasos. Corpus des reliefs II. Reliefs à thème héroïque</i> , 2 vol., Études Thasiennes XXV, École Française d'Athènes, Athènes, 2018, 221 p. + LXXXIV pl. ( <i>Florina Panait-Bîrzescu</i> ).....	413
--	-----

<i>ABRÉVIATIONS</i> .....	417
---------------------------	-----



MIHAIL ZAHARIADE

(20 iulie 1950 – 29 iulie 2020)

Pe 29 iulie 2020 ne-a părăsit, pe neașteptate, Mihail Zahariade, Mișu pentru familie și prieteni, arheologia epocii romane, în primul rând siturile de la Drajna de Sus și *Halmyris*–Murighiol, de care și-a legat aproape întregul parcurs profesional, suferind o grea pierdere.

Mihail Zahariade s-a născut pe 20 iulie 1950 la București. A urmat studiile primare, gimnaziale și liceale la București, între 1957 și 1969. A decis apoi să studieze istoria veche și arheologia la Facultatea de Istorie a Universității din București, între anii 1969–1973, unde a avut șansa întâlnirii cu una dintre cele mai bune generații de profesori ai acestei facultăți, printre care și Dionisie M. Pippidi, în vremea aceea directorul Institutului de Arheologie din București. Acesta i-a coordonat lucrarea de licență și i-a marcat parcursul profesional viitor care, pe lângă cercetările arheologice de teren, a inclus numeroase studii de istorie veche și epigrafie.

A devenit doctor în istorie, la Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” din București, în anul 1994, cu o teză de doctorat despre *Limesul roman între Singidunum și gurile Dunării în secolele IV–VI*, sub coordonarea regretatului Alexandru Suceveanu.

Imediat după absolvirea facultății, chiar în anul 1973, a fost angajat pe post de cercetător științific la Institutul de Istorie și Teorie Militară din București, unde

a activat până în anul 1998, când a devenit cercetător științific II și apoi I la Institutul Național Român de Tracologie din București, iar din 2003, ca urmare a preluării Institutului Național Român de Tracologie de către Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” din București, Mihail Zahariade a activat o scurtă perioadă în calitate de Director științific al noului Centru de Tracologie. Din anul 2004 și până la dispariția sa prematură, a fost cercetător științific I la Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” din București, în cadrul amintitului Centru de Tracologie.

Carierea științifică s-a împletit armonios cu activitatea sa universitară, inițial conferențiar universitar, apoi profesor universitar la Universitatea „Dunării de Jos” din Galați, între anii 1999 și 2008, unde a îndrumat numeroase generații de studenți în domeniul atât de frumos, dar destul de dificil, al arheologiei provinciale romane.

A fost, de asemenea, membru asociat al „Earthwatch Institute” din Boston, Statele Unite ale Americii, din 1999, precum și coordonator principal al proiectelor: „Autohtoni, Romani și migratori la Dunărea de Jos” și „Peninsula Dunăvațului. Istorie, arheologie, mediu ambient și resurse umane; cercetări multidisciplinare”. A coordonat numeroase echipe de voluntari „Earthwatch Institute” (cercetări arheologice și de teren), în calitate de responsabil științific al șantierului arheologic de la Murighiol (*Halmyris*), începând cu același an 1999. A beneficiat de câteva granturi și stagii de pregătire în străinătate, venite ca o recunoaștere firească a calităților sale umane, intelectuale și științifice, la: Universitatea din Chicago (1992), Universitatea din Madison, Wisconsin (1995), British Academy, Londra (1996), precum și prin intermediul bursei „Andrew Mellon” la Albright Institute, Israel (2003). În anul 2006, a fost „Visiting Professor” la Universitatea din Cincinnati, Statele Unite ale Americii.

Mihail Zahariade a fost arheolog și istoric al antichității, specialist în istoria și arheologia militară a epocii Principatului, precum și a Imperiului Târziu. A efectuat cercetări arheologice sistematice în mai multe fortificații romane, în primul rând la Berzobis, Drajna de Sus și Murighiol. În ultimii ani, cercetările sale arheologice și istorice s-au concentrat în ultimele două situri, primul datând din epoca lui Traian, iar al doilea întinzându-se până la începutul secolului al VII-lea.

Puternic influențat de școala anglo-saxonă, Mihail Zahariade a fost o prezență constantă la Congresele Internaționale dedicate Frontierelor Romane, fiind apreciat de colegii din străinătate pentru contribuția sa importantă la cunoașterea frontierele romane de la Dunărea de Jos. A publicat numeroase cărți și studii de specialitate, singur sau în colaborare, bine primite de *oicumena* științifică din România și din străinătate, făcând cunoscute numeroase aspecte legate de istoria și arheologia frontierelor romane de la Dunărea de Jos. Activitatea sa în acest domeniu a fost de pionierat, într-o epocă când cercetarea frontierelor romane nu era o prioritate a arheologiei din România. Fuseseră cercetate și erau în curs de cercetare numeroase fortificații romane timpurii sau târzii, dar nu erau privite ca parte a unui sistem de apărare care se întindea pe mii și mii de kilometri. A fost meritul lui Mihail Zahariade, alături de alți colegi de generație, de la Cluj, Iași sau București, de a fi înțeles să aplice și în România metodele și viziunea de cercetare a frontierelor romane care se dezvoltaseră în vestul Europei încă de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial.

Dintre rezultatele cercetărilor sale de teren, o mențiune specială se cuvine descoperirii, în vara anului 2001, a criptei martirilor de la Halmyris, Epictet și Astion. Descoperirea completează imaginea cultului martirilor din provincia Scythia, alăturându-se descoperirii de la Niculițel, din anul 1971, unde s-au păstrat și numele martirilor (IGLR 267), precum și numeroaselor mențiuni, inclusiv epigrafice, cum este cea de la Cernavodă, descoperită în ruinele bazilicii *coemeterialis*, în „cetatea de Nord” (IGLR 194). Numele tuturor acestor martiri erau păstrate de martirologii, dar descoperirile epigrafice au avut darul de a confirma izvoarele hagiografice. Remarcabila descoperire arheologică de la Murighiol confirmă informațiile păstrate într-o sursă, puțin credibilă din punct de vedere istoric, până la acel moment: *De Ss. Episceto presb. et Astione monacho martyribus Almiridensibus in Scythia (Acta Sanctorum* 8. Jul. II, p. 538-551, FHDRCh, p. 784-793). Indiferent de împrejurările în care cei doi au fost martirizați, fără îndoială hiperbolizate de relatarea encomiastică tipică unui astfel de izvor creștin, este sigur că un cult dedicat acestora s-a dezvoltat la Halmyris și presupusele lor rămășițe au fost îngropate în cripta bazilicii din cetate.

Între studiile sale istorice și epigrafice, se disting cele dedicate prezenței militarilor de origine tracică în armata romană, precum și cele privind descoperirile epigrafice de la Halmyris, printre care este de menționat inscripția tetrahică de fondare a fortificației târzii sau cele dedicate importantului material tegular descoperit în urma săpăturilor arheologice de la Drajna de Sus.

Preocupările științifice comune ne-au adus împreună încă de acum aproape două decenii. Am făcut parte din echipe de cercetare și proiecte comune, am participat împreună la câteva congrese internaționale ale frontierelor romane sau la alte conferințe naționale și internaționale, ultima, în decembrie 2019, la Universitatea din Varșovia. Ne-a unit pasiunea comună legată de studiul armatei romane și *limes*-ului de la Dunărea de Jos, apropierea de studiile clasice și de arheologia provincială romană, precum și sensibilitatea împărtășită pentru moștenirea antichității greco-romane, în general.

*Sit tibi terra levis!*

Florian Matei-Popescu\*

---

\* Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București; e-mail: [florian.matei@gmail.com](mailto:florian.matei@gmail.com).

## LISTA SELECTIVĂ A LUCRĂRILOR PUBLICATE

## VOLUME

- Geto-dacii în istoria militară a lumii antice*, București, 1987 (în colaborare).  
*Moesia Secunda, Scythia și Notitia Dignitatum*, București, 1988.  
*A History of the Romanians*, București, 1996 (în colaborare).  
*Les Forces navales du Bas Danube et de la Mer Noire, aux I<sup>er</sup>–VI<sup>e</sup> siècles*, Oxford, 1996 (în colaborare).  
*The Fortifications of Lower Moesia (A.D. 86–275)*, Amsterdam, 1997 (în colaborare).  
*The Lower Moesian Army in Northern Wallachia (A.D. 101–118)*, Bucharest, 1997 (în colaborare).  
*Halmyris I. Monografie arheologică*, Cluj-Napoca, 2003 (în colaborare).  
*Scythia Minor. A History of a Later Roman Province: 284–681*, Pontic Provinces of the Later Roman Empire 1, Amsterdam, 2006 (în colaborare).  
*The Thracians in the Roman Imperial Army. From the First to the Third Centuries A.D. I. Auxilia*, Centre for Roman Military Studies 2, Cluj-Napoca, 2009.  
*Cunoașterea prin cercetări interdisciplinare a vechilor așezări rurale din spațiul carpato-dunărean*, Iași, 2009.  
*Greek and Latin Inscriptions from Halmyris. Inscriptions on Stone, Signa, and Instrumenta Found between 1981 and 2010*, BARIntSer 2261, Oxford, 2011 (editor, în colaborare).  
*Byzantium–Constantinopolis: (657 B.C.–A.D. 641): A City of a Millenary History*, Brăila, 2015 (în colaborare).  
*Dacia Ripensis. Festungen an der Nordgrenze der Provinz und ihre Truppenkörper*, Amsterdam, 2016 (în colaborare).  
*Moesia Prima. Festungen an der Nordgrenze der Provinz und ihre Truppenkörper*, Amsterdam, 2017 (în colaborare).

## CULEGERI DE STUDII, LEXICON, ENCICLOPEDI

- Lexicon of the Greek and Roman Cities and Place Names. Ca 1500 B.C. Ca A.D. 500*, Amsterdam (editor general 1997–2019).  
*Studia Danubiana. The Roman Frontier at the Lower Danube 4<sup>th</sup>–6<sup>th</sup> Centuries. The Second International Symposium (Murighiol/Halmyris, 18–24 August 1996)*, Bucharest, 1998 (editor).  
*Enciclopedia Arheologiei și Istoriei Vechi a României* (C. Preda coord. științific), București, 1994–2001 (peste 100 de voci)  
*The Encyclopedia of the Hellenic World*, Athens, 2008–2010.  
*Encyclopedia of the Ancient World*, 2014–2018.



## STUDII, NOTE

*Noi considerații istorice asupra scutului de la Dura Europos*, SCIVA 26, 4, 1975, p. 507–520.

*Constantini Dafnenses și Ballistarii Dafnenses*, SCIVA 28, 3, 1977, p. 391–402.

*The Structure and Function of the Lower Danube Limes in the 1<sup>st</sup>–3<sup>rd</sup> centuries A.D. – A Few Problems*, în J. Fitz (ed.), *Limes. Akten des XI. Internationalen Limeskongresses (Székesfehérvár, 30. 8 – 6. 9. 1976)*, Budapest, 1977, p. 385–398.

*Trupele de origine hispanică în Dacia*, SCIVA 27, 4, 1976, p. 477–498.

*Addenda et corrigenda*. SCIVA 28, 2, 1977, p. 261–265.

*Supplementum epigraphicum la trupele romane de origine hispanică din Dacia (I)*, SMMIM 10, 1977, p. 61–79; (II), SMMIM 11, 1978, p. 143–152.

*O tipologie a cărămizilor ștampilate ale legiunii XI Claudia la Dunărea de Jos*, SMMIM 12, 1979, p. 85–105; 13, 1980, p. 85–105 (în colaborare).

*Spanish Units in Roman Dacia*, *Archivo Español de Arqueología* 53, 1980, p. 61–76 (în colaborare).

*Factorul militar și procesul simbiozei daco-romane*, în *Armata și societatea românească*, București, 1980, p. 42–63.

*Noi descoperiri epigrafice pe limesul Dunării de Jos*, *Pontica* 14, 1981, p. 255–261 (în colaborare).

*Contribuții la istoria legiunii a XI Claudia la sfârșitul secolului al II-lea*, SCIVA 33, 1, 1982, p. 47–62.

*Ammianus Marcellinus (27, 4,5), Zosimos (4,11) și campania lui Valens din anul 367 împotriva goților*, SCIVA 34, 1, 1983, p. 57–70.

*Legio II Herculia*, RESEE 21, 1983, p. 247–259.

*A New Vicus on the Territory of Roman Dobruđja*, *Dacia N.S.* 30, 1–2, 1986, p. 109–120 (în colaborare).

*Vexillation in the Northern Dobruđja*, *Dacia N.S.* 30, 1–2, 1986, p. 173–176.

*Ripa legionis XI Claudiae la sfârșitul secolului III și în secolul IV*, CCDJ 2, 1986, p. 181–188.

*A New Late Roman Fortification on the Territory of Romania. The Burgus at Topraichioi, Tulcea County*, în *Studien zu den Militärgrenzen Roms III, 13. Internationaler Limeskongress, Aalen, 1983*, Stuttgart, 1986, p. 565–572 (în colaborare).

*Du nom antique de la cité romaine et romaine tardive d'Independența (dép. de Tulcea)*, *Dacia N.S.* 31, 1–2, 1987, p. 87–96 (în colaborare).

*The Early and Late Roman Fort at Independența, Tulcea County*, *Dacia N.S.* 31, 1–2, 1987, p. 97–106 (în colaborare).

*New Epigraphical Finds in the Roman Fort of Independența, Tulcea County*, *Dacia N.S.* 34, 1990, p. 259–266.

*Fortificația și așezarea romană târzie de la Babadag-Topraichioi*, *Peuce* 10, 1991, p. 183–310 (în colaborare).

*The Early and Late Roman Fort at Halmyris*, în V.A. Maxfield, M.J. Dobson (eds.), *Roman Frontier Studies: Proceedings of the XVth International Congress of Roman Frontier Studies*, Canterbury, Exeter, 1991, p. 311–317.

*The Role Tasks of the Roman Army Squads and Personnel on the Western and Northern Black Sea Coast: 1st-3rd Centuries AD. Some Short Considerations*, în M. Lazarov,

- C. Anghelova (eds.), *Thracia-Pontica VI. 1: La Thrace et les sociétés maritimes anciennes, 18-24 September 1994 Sozopol*, Sozopol, 1994, p. 373–384.
- Roman Ships on the Lower Danube (1<sup>st</sup>–6<sup>th</sup> centuries). Types and Function*, în C. Westerdaahl (ed.), *Crossroad in Ancient Shipbuilding. Proceedings of the Sixth International Symposium on Boat and Ship Archaeology, Roskilde 1991*, Oxford 1995, p. 35–41.
- Quelques monnaies de l'époque de l'Empire Romain trouvées dans les environs de Dionysopolis*, Dobrudža 12, 1995, p. 89–102 (în colaborare).
- Inscripția de fundație din timpul primei tetraihii de la Halmyris*, Murighiol, jud. Tulcea, Pontica 29, 1996, p. 173–186.
- Strategy and Tactics in Roman Dacia*, în W. Groenman-Van Waateringe (ed.), *Proceedings of the XVIth International Congress of Roman Frontier Studies, Rolduc 1995*, Oxford, 1997, p. 603–608.
- A Note on Translucus*, Starinar, N.S. 47, 1997, p. 249–251.
- The Tetrarchic Building Inscription from Halmyris*, ZPE 119, 1997, p. 228–236.
- The Civitas and the Castra on the Ripa Danubii in the 4th–6th Centuries A.D.*, în A.B. Biernacki, P. Pawlak (eds.), *Late Roman and Early Byzantine Cities on the Lower Danube from the 4th to 6th century A.D. International Conference, Poznań, Poland 15-17 November 1995*, Studies and Materials, Poznań, 1997, p. 9–12.
- The Late Roman Drobeta I: The Cruciform Building and the Fort Garrison in the Fourth Century A.D.*, ActaMN 34/I, 1997, p. 167–182.
- The Roman Frontier in Scythia Minor (1980–1995)*, în N. Gudea (ed.), *Limes XVII. Proceedings of the XVIIth International Congress of Roman Frontier Studies, Zalău 1997*, Zalău, 1999, p. 199–213.
- How and when the Legion XI Claudia Arrived in Lower Moesia*, în N. Gudea (ed.), *Limes XVII. Proceedings of the XVIIth International Congress of Roman Frontier Studies, Zalău 1997*, Zalău, 1999, p. 599–607.
- The Tetrarchic Building Inscriptions and the Lower Danubian Limes*, în S. Evangelisti, L. Galli (eds.), *XI Congresso Internazionale di Epigrafia Greca e Latina, Roma 18–24 settembre 1997. Atti*, Roma, 1999, p. 553–561.
- The Tetrarchic Building Activity at the Lower Danube: I. Quadriburgia*, în G. von Bülow, A. Milčeva (eds.), *Der Limes an der unteren Donau von Diokletian bis Heraklios. Vorträge der Internationalen Konferenz Svištov, Bulgarien (1.–5. September 1998)*, Sofia, 1999, p. 3–16.
- Milites Dacisciani qui iam saeviunt (SHA Vita Claudii 17, 1–4). A Contribution to the History of Dacia in the 260s of the 3<sup>rd</sup> century A.D.*, Thraco-Dacica 20, 1–2, 1999, p. 313–327 (în colaborare).
- Halmyris (Murighiol, jud. Tulcea). Campania din anul 1999*, în *Cercetări arheologice în aria nord-tracă*, vol. 3, București, 1999, p. 555–570 (în colaborare).
- Halmyris, Settlement and Fort near the Mouth of the Danube: Interim Report*, JRA 15, 2002, p. 229–245.
- The Halmyris Episcopal Basilica and the Martyrs' Crypt*, Il Mar Nero 5, 2001–2003, p. 143–168.
- Death at Halmyris: Two Christian Martyrs at a Roman Outpost on the Danube*, Archaeology Odyssey 7, 6, 2003, p. 30–35, 50 (în colaborare).

*The Basilica Episcopalis and the Martyrs' Tomb from Halmyris*, în C.C. Petolescu, T. Teoteoi (eds.), *Studia historica et theologica: omagiu Profesorului Emilian Popescu*, Iași, 2003, p. 157–162 (în colaborare).

*Despre începuturile creștinismului la Dunărea de Jos: martyrium-ul de la Halmyris*, în *Izvoarele creștinismului românesc*, Constanța, 2003, p. 115–126 (în colaborare).

*Componența și structura armatei romane în nordul Munteniei între anii 101–117*, în E.S. Teodor, O. Țentea (eds.), *Dacia Augusti Provincia: crearea provinciei. Actele simpozionului desfășurat în 13-14 octombrie 2006 la Muzeul Național de Istorie a României, București*, Publicațiile Centrului de Studii Militare Romane 1, București, 2006, p. 121–131 (în colaborare).

*Alae Thracum*, în M. Mayer y Olivé, G. Baratta. A. Guzmán Almagro (eds.), *XII Congressus internationalis epigraphiae Graecae et Latinae: provinciae imperii Romani inscriptionibus descriptae: Barcelona, 3–8 Septembris 2002. Acta*, Barcelona, 2006, p. 1497–1512.

*Die Grenze in Rumänien. Moesia Inferior und der limes Scythicus*, în G. Klose (ed.), *Grenzen des Römischen Imperiums*, Mainz, 2006, p. 169–173.

*The Tetrarchic Reorganization of the Limes Scythicus*, în L. Vagalinski (ed.), *The Lower Danube in Antiquity (VI c. BC – VI c. AD)*, *International Archaeological Conference, Bulgaria – Tutrakan, 6–7.10.2005*, Sofia, 2007, p. 293–304.

*Veterans of Thracian Origin in the Auxilia of Roman Imperial Army and Their Social Mobility*, *Thrace-Dacia S. N. 1* (24), 2009, p. 87–106.

*Epigraphica Halmyridensia I*, *Thrace-Dacia S.N. 1* (24), 2009, p. 107–124.

*Late Roman Pieces of Military Equipment from Halmyris*, *Thrace-Dacia S.N. 1* (24), 2009, p. 125–130.

*The Episcopal Basilica from Halmyris and the Crypt of Epictetus and Astion*, *Thrace-Dacia S.N. 1* (24), 2009, p. 131–150.

*The Roman Garrison in N. Wallachia in A.D. 101–118: Composition, Size and Structure*, în W.S. Hanson, L. Allason-Jones (eds.), *The Army and Frontiers of Rome: Papers Offered to David J. Breeze on the Occasion of his Sixty-Fifth Birthday and his Retirement from Historic Scotland*, *JRA*, SS 74, Portsmouth, RI, 2009, p. 173–183.

*Cuneus equitum Arcadum and Classis [in]plateypegiis at Halmyris. An Exchange of Troops between Egypt and Thrace during Theodosius' reign. The Case of Scythia*, în O. Țentea, I.C. Opreș (eds.), *Near and Beyond the Roman Frontiers. Proceedings of a Colloquium held in Târgoviște, 16–17 October 2008 (= CA 16)*, Bucharest, 2009, p. 347–354.

*The Northern and Western Gates of the Halmyris Fort*, în A. Morillo, N. Hanel, E. Martin (eds.), *Limes XX. XX Congreso Internacional de estudios sobre la frontera romana. XXth International Congress of Roman Frontier Studies*, Madrid, 2009 (LIMES XX Gladius, *Anejos* 13, 2009), p. 77–88.

*Piese romano-bizantine descoperite la Halmyris*, *Pontica* 42, 2009, p. 477–483 (în colaborare).

*A Crux in Bellum Scythicum. The Invasion of 267: Gothi or Heruli?*, în M.-V. Angelescu, I. Achim, A. Băltăc, V. Rusu-Bolindeț, V. Bottez (eds.), *Antiquitas Istro-Pontica. Mélanges d'archéologie et d'histoire ancienne offerts à Alexandru Suceveanu*, Cluj-Napoca, 2010, p. 163–183.

*Once again on the Troy's Thracian allies*, *Thrace-Dacia S.N. 2–3* (25–26), 2010–2011, p. 63–70.

*Two Problems of Topography and Historical Geography in Dobrudja. I. Reginasse – Montereigine (C. Jus. IV 20.8.21.10; Proc. De Aedif. IV.11.20). II Gratiana (NDOr. XXXIX 27; Proc. De Aedif. IV.11.20), Dacia N.S. 55, 2011, p. 137–148.*

*Towards a Historical Geography of Extrema Scythiae Minoris. A Land Survey of the South-East Shoreline of the Dunavăț Peninsula. Results and Perspectives, Pontica 44, 2011, p. 311–322.*

*Castrul roman de la Berzovia, 1977. Cercetări arheologice în canabae și în castrul roman, Bibliotheca Historica et Archaeologica Universitatis Timisiensis 13, 2011, p. 101–124.*

*Managing Environmental Archaeology: Some Fresh Thoughts on Old Subjects: The Halmyris Fort, Peuce S.N. 10, 2012, p. 39–52.*

*Personal Names at Halmyris, Thraco-Dacica S.N. 4–5 (27–28), 2012–2013, p. 159–182.*

*Fresh Thoughts on Old Subjects: From Ora Maritima to Litus Scythicum. The Coastal Defence of Lower Moesia and Thrace in the 1st–3rd centuries AD, în G.R. Tsetschladze, S. Atasoy, A. Avram, Ş. Dönmez, J. Hargrave (eds.), The Bosphorus: Gateway between the Ancient West and East (1st Millennium BC – 5th Century AD). Proceedings of the Fourth International Congress on Black Sea Antiquities Istanbul, 14th–18th September 2009, BARIntSer 2517, Oxford, 2013, p. 197–206.*

*The Limes Sector Cebrum–Novae at mid-3<sup>rd</sup> century, Oltenia 20–21, 2013–2014, p. 82–94.*

*The Dacia Ripensis Section in Notitia Dignitatum (XLII), Thraco-Dacica 6–7 (29–30), 2014–2015, p. 119–154.*

*The Scythian Section of Notitia Dignitatum: A Structural and Chronological Analysis, în A. Tomas (ed.), Ad Fines Imperii Romani. Studia Thaddaeo Sarnowski septuagenario ab amicis, collegis discipulisque dedicata, Warsaw, 2015, p. 151–172.*

*The Aegyssus/Ad Stoma-Roman Frontier Sector in Extrema Scythiae Minoris: Understanding a Defensive System in a River Delta Environment, în G. von Bülow (ed.), Kontaktzone Balkan. Beiträge des internationalen Kolloquiums „Die Donau-Balkan-Region als Kontaktzone zwischen Ost-West und Nord-Süd“ vom 16.–18. Mai 2012 in Frankfurt a. M., Bonn, 2015, p. 219–235.*

*A Fort of the Danubian Roman Frontier: Halmyris, în L. Zerbini (ed.), Culti e religiosità nelle province danubiane. Atti del II Convegno Internazionale Ferrara 20–22 Novembre 2013, Bologna, 2015, p. 575–584 (în colaborare).*

*Toponimul antic (H)almyris–Salmorus, Zargidava 14, 2015, p. 83–93.*

*Legio I Iovia Scythica and Legio II Herculia in Itinerarium Antonini 225. 2. 3; 226.1, în C.-G. Alexandrescu (ed.), Troesmis – A Changing Landscape. Romans and the Others in the Lower Danube Region in the First Century BC – Third Century AD, Cluj-Napoca, 2016, p. 165–176.*

*A Note on a fragmentary List of Names from Noviodunum, Pontica 50, 2017, p. 407–414 (în colaborare).*

*CIL III 14450 = IGLR 3 = ISM II 155. A Revision and Reassessment, Pontica 50, 2017, p. 433–451.*

*The Scythian Section of Notitia Dignitatum: A Structural and Chronological Analysis, în N. Hodgson, P. T. Bidwell, J. Schachtmann (eds.), Roman Frontier Studies 2009: Proceedings of the XXI<sup>st</sup> International Congress of Roman Frontier Studies (Limes Congress) held at Newcastle-upon-Tyne in August 2009, Archaeopress. Roman archaeology 25, Oxford, 2017, p. 509–518.*

---

*New Thoughts on Old Subjects: The Romans in the Sub-Carpathian Area in A.D. 101–106. A Hawkish Eye on the Role of the Drajna de Sus Roman Camp, în Divvs Traianus. Travaux du Colloque International de Drobeta-Turnu Severin, 16–17 Juin 2017.* Recueillis et publiés par C.C. Petolescu, M. Galinier et F. Matei-Popescu, București, 2018, p. 127–147.

*Two Fragmentary Inscriptions from Halmyris, Pontica 52, Suppl. VI, Constanța, 2019,* p. 265–270.

## ABREVIERI

AA	Archäologischer Anzeiger. Deutsches Archäologisches Institut, Darmstadt, München, Tübingen – Berlin
ActaMN	Acta Musei Napocensis, Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca
ActaMP	Acta Musei Porolissensis, Seria Arheologie-Istorie-Conservare, Muzeul Județean de Istorie și Artă, Zalău
AÉ	l'Année Épigraphique, Paris
AISC	Anuarul Institutului de Studii Clasice, Cluj
Alt Schaessburg/Alt-Schäsburg	Alt-Schäsburg. Istorie. Patrimoniu, Anuarul Muzeului de Istorie din Sighișoara
AnB	Analele Banatului, Timișoara
Anatolian Studies	Anatolian Studies. Journal of the British Institute at Ankara, 1951–
Apulum	Apulum. Acta Musei Apulensis, Alba Iulia
ArchÉrt	Archaeologiai Értesítő. A Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat tudományos folyóirata, Budapesta
Archiva Moldaviae	Archiva Moldaviae. Societatea de Științe Istorice din România, Iași
ArchKorr	Archäologisches Korrespondenzblatt, Mainz
Argesis	Argesis. Muzeul Județean Argeș, Pitești
Arhiva (Iași)	Arhiva. Organul Societății Științifice și Literare din Iași
ArhMold	Arheologia Moldovei, Institutul de Arheologie, Iași
Aristonothos	Aristonothos. Scritti per il Mediterraneo antico
AUVT–SAH	Annales de l'Université « Valahia », Târgoviște. Section d'Archéologie et d'Histoire
Banatica	Banatica, Muzeul Banatului Montan, Reșița
BARIntSer	British Archaeological Reports, International Series, Oxford
BCMI	Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, București
BÉ	Bulletin Épigraphique, Paris
Biblarh	Biblioteca de arheologie, Editura Academiei Române, București
BiblMemAnt	Bibliotheca Memoriae Antiquitatis, Piatra-Neamț
BiblThrac	Bibliotheca Thracologica, București
BMI	Buletinul Monumentelor Istorice, București
Britannia	Britannia. A Journal of Roman-British and Kindred Studies. Society for the Promotion of Roman Studies, Cambridge
Bulletin AIESEE	Bulletin de l'Association Internationale des Études Sud-Est Européennes
Byzantina	Byzantina, Thessaloniki
I.Byzantion	A. Łajtar, <i>Die Inschriften von Byzantion. I. Die Inschriften</i> (IGSK 58), Bonn, 2000
CA	Cercetări Arheologice, București
CCA	Cronica Cercetărilor Arheologice din România
CCDJ	Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos, Călărași
CEpR	Constantin C. Petolescu, <i>Cronica epigrafică a României</i> , SCIVA, București
CIL	<i>Corpus Inscriptionum Latinarum</i> , Berlin, 1863–
CN	Cercetări numismatice, București

Colloquia Antiqua	Colloquia Antiqua: Supplements to the Journal Ancient West & East
I.Cret.	M. Guarducci, <i>Inscriptiones Creticae</i> I–IV, Rome, 1935–1950
Cultura polisa	Cultura polisa, Novi Sad
Cyrrillomethodianum	Cyrrillomethodianum Studies on the History of Greek-Slavic Relations, Thessaloniki
Dacia	Dacia. Recherches et Découvertes Archéologiques en Roumanie, București; Dacia N.S. (nouvelle série), Revue d'Archéologie et d'Histoire Ancienne, Académie Roumaine, Institut d'archéologie « V. Pârvan », București
Dacoromania	Dacoromania. Jahrbuch für östliche Latinität, Freiburg/München
Dobrudža/Dobrudja	Dobrudža. Sbornik istoriceskii Muzei v Dobrici i Silistra
EAIVR	<i>Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României, A–C, D–L, M–Q</i> , București, 1994, 1996, 2000
EphemNap	Ephemeris Napocensis, Cluj-Napoca
I.Ephesos	H. Wankel, R. Merkelbach et al., <i>Die Inschriften von Ephesos</i> I–VII (IGSK 11–17), Bonn, 1979–1984
Glasul Bisericii	Glasul Bisericii, Mitropolia Munteniei și Dobrogei
Historia Urbana	Historia Urbana. Comisia de Istorie a Orașelor din România, Sibiu
IDR	<i>Inscriptiones Daciae Romanae – Inscriptiile Daciei romane</i> , colecție coordonată de Dionisie M. Pippidi și Ioan Iosif Russu, București, I. <i>Introducere istorică și epigrafică – Diplomele militare – Tăblițele cerate</i> (Ioan Iosif Russu), 1975; II. <i>Olenia și Muntenia</i> (Grigore Florescu și Constantin C. Petolescu), 1977; III/1. <i>Dacia Superior. Zona de sud-vest</i> (Ioan Iosif Russu, în colaborare cu Nicolae Gudea, Volker Wollmann și Milena Dușanić), 1977; III/2. <i>Ulpia Traiana Dacica (Sarmizegetusa)</i> (Ioan Iosif Russu, în colaborare cu Ioan Piso și Volker Wollmann), 1980; III/3. <i>Dacia Superior. Zona centrală (teritoriul dintre Ulpia Traiana, Micia, Apulum, Alburnus Maior, Valea Crișului)</i> (Ioan Iosif Russu, în colaborare cu Octavian Floca și Volker Wollmann), 1984; III/4. <i>Zona răsăriteană</i> (Ioan Iosif Russu), 1988; III/5. <i>Inscriptions d'Apulum</i> (deux fascicules, Ioan Piso), Paris, 2001 (Mémoires de l'Académie des Inscriptions et Belles Lettres, XXIV); III/6. <i>Apulum – Instrumentum domesticum</i> , București, 1999 (Cloșca L. Băluță)
IDRE	Constantin C. Petolescu, <i>Inscriptions de la Dacie romaine. Inscriptiones Daciae Romanae. Inscriptions externes concernant l'histoire de la Dacie (I<sup>er</sup>-III<sup>e</sup> siècles)</i> , I–II, Bucarest, 1996–2000
IG	<i>Inscriptiones Graecae</i> , Berlin, 1873–
IGBulg	Georgi Mihailov, <i>Inscriptiones Graecae in Bulgaria repertae</i> I–V, Sofia, 1956–1997
IGLS	<i>Inscriptions Grecques et Latines de la Syrie</i> , Paris, 1929 –
IGLR	Emilian Popescu, <i>Inscriptiile grecești și latine din secolele IV–XIII descoperite în România</i> , București, 1976
IGR	<i>Inscriptiones graecae ad res romanas pertinentes</i> , Paris, 1906–1927
ILD	Constantin C. Petolescu, <i>Inscriptiile latine din Dacia</i> , I–II, București, 2005–2016
Il Mar Nero	Il Mar Nero : Annali di Archeologia e Storia, Roma
ILS	Hermann Dessau, <i>Inscriptiones Latinae Selectae</i> , Berlin, I (1892), II/1–2 (1906), III/1 (1914), III/2 (1916)

IOSPE I <sup>2</sup>	V.V. Latyshev, <i>Inscriptiones Tyrae, Olbiae, Chersonesi Tauricae, aliorum locorum a Danubio usque ad regnum Bosporanum, iterum ed.</i> , Sankt Petersburg, 1916
IPD <sup>4</sup>	Árpád Dobó, <i>Inscriptiones extra fines Pannoniae Daciaeque repertae ad res earundem provinciarum pertinentes</i> , Academia Scientiarum Hungarica, Budapesta, 1975
IRT <sup>2</sup>	J.M. Reynolds, J.B. Ward-Perkins <i>et alii</i> , <i>The Inscriptions of Roman Tripolitania. Enhanced electronic reissue</i> <a href="http://inslib.kcl.ac.uk/irt2009/">http://inslib.kcl.ac.uk/irt2009/</a> , London, 2009
ISM	<i>Inscriptiones Scythiae Minoris – Inscriptiile din Sythia Minor</i> , București, I. <i>Histria și împrejurimile</i> (Dionisie M. Pippidi), 1983; II. <i>Tomis și teritoriul său</i> (Iorgu Stoian), 1987; III. <i>Callatis et son territoire</i> (Alexandru Avram), 1999; IV. <i>Tropaeum – Durostorum – Axiopolis</i> (Emilian Popescu), 2015 ; V. <i>Capidava – Troesmis – Noviodunum</i> (Emilia Doruțiu-Boilă), 1980; VI.2. <i>Tomis et son territoire</i> (Alexandru Avram, Maria Bărbulescu, Livia Buzoianu), 2018
JAHA	Journal of Ancient History and Archaeology, Cluj-Napoca
JbRGZM	Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz
JRA	Journal of Roman Archaeology, Portsmouth, Rhode Island
Latomus	Latomus. Revue d'Études Latines, Bruxelles
Litua	Litua. Studii și Cercetări, Muzeul Județean Gorj „Alexandru Ștefulescu”, Târgu Jiu
MCA	Materiale și Cercetări Arheologie, București
Museikon	Museikon. A Journal of Religious Art and Culture, Alba Iulia
I.Mus. Iznik	S. Şahin, <i>Katalog der antiken Inschriften des Museums von Iznik (Nikaia)</i> , I-II 1-3 (IGSK 9-10 1-3), Bonn, 1979-1987
Novensia	Novensia. Uniwersytet Warszawski
Oltenia	Oltenia. Studii și Comunicări, Craiova
PAS	Prähistorische Archäologie in Südosteuropas, Berlin
PBF	Prähistorische Bronzefunde, München – Stuttgart
I.Perinthos	M.H. Sayar, <i>Perinthos-Herakleia (Marmara Ereğlisi) und Umgebung. Geschichte, Testimonien, griechische und lateinische Inschriften</i> , Vienna, 1998
Peuce	Peuce. Studii și cercetări de istorie și arheologie, Institutul de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion”, Tulcea
PHAROS	Pharos. Studien zur griechisch-römischen Antike. Band 42, herausgegeben von Krešimir Matijević, Christoph Schäfer und Wolfgang Spickermann
Phoenix	Phoenix. Classical Association of Canada
PIR <sup>2</sup>	<i>Prosopographia Imperii Romani, saec. I-III</i> , ed. II, Berlin-Leipzig
Pontica	Pontica. Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Constanța
Revista Arheologică	Revista Arheologică S.N., Academia de Științe a Moldovei, Institutul Patrimoniului Cultural, Centrul de Arheologie, Chișinău
RE	Pauly-Wissowa, Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaften, Stuttgart, 1893-
REG	Revue des Études Grecques, Paris
REL	Revue des Études Latines, Paris
RÉSEE	Revue des Études Sud-Est Européennes, București
RevIst	Revista de Istorie, București
RevMuz	Revista Muzeelor, București
Revue Archéologique	Revue Archéologique, Paris



RGZM	Barbara Pferdehirt, <i>Römische Militärdiplome und Entlassungsurkunden in der Sammlung des Römisch-Germanischen Zentralmuseum</i> , Mainz, 2004
RMD	Margaret M. Roxan, <i>Roman Military Diplomas</i> , London: I. <i>Roman Military Diplomas 1954–1977</i> , 1978; II. <i>Roman Military Diplomas 1978–1984</i> , 1985 ; III. <i>Roman Military Diplomas 1985–1993</i> , 1994; Margaret M. Roxan, P. Holder, <i>Roman Military Diplomas IV</i> , 2003; P. Holder, <i>Roman Military Diplomas V</i> , 2006
RMI	Revista Monumentelor Istorice, București
RMM–MIA	Revista Muzeelor și Monumentelor-Monumente Istorice și de Artă, București
RRH	Revue Roumaine d'Histoire, București
SAA	Studia Antiqua et Archaeologica, Iași
Sargetia	Sargetia. Acta Musei Devensis. Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva
SEG	<i>Supplementum Epigraphicum Graecum</i> , Leiden, 1923 –
SCIA	Studii și Cercetări de Istoria Artei, București
SCIV(A)	Studii și Cercetări de Istorie Veche (și Arheologie), București
SMMIM	Studii și Materiale de Muzeografie și Istorie Militară, București
SlovArch	Slovenská Archaeológia, Nitra
Speculum	Speculum. A Journal of Medieval Studies, Medieval Academy of America
Starinar	Starinar, Belgrad
I.Stratonikeia	M.Ç. Şahin, <i>Die Inschriften von Stratonikeia</i> , I–II 1/2 (IGSK 21–22 1/2, 68), Bonn, 1981–2010
Studia Archeologiczne	Studia Archeologiczne, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław
Studies and Materials	Studies and Materials, Poznan
Studii	Studii. Revista de Istorie, București
Suceava	Suceava. Studii și materiale / Suceava, Anuarul Muzeului Județean Suceava / Anuarul Muzeului Bucovinei, Suceava
Syria	Syria. Revue d'Art Oriental et d'Archéologie, Institut français du Proche-Orient, Paris
TAM	<i>Tituli Asiae Minoris</i> , Vienna, 1901 –
TIR	<i>Tabula Imperii Romani</i>
Transylvanian Review	Transylvanian Review. Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca
Tyche	Tyche. Beiträge zur Alten Geschichte, Papyrologie und Epigraphik, Viena
UPA	Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie, Bonn
Valachica	Valachica. Chronica Valachica. Studii și materiale de istorie, Muzeul Județean Dâmbovița, Târgoviște
ZAM	Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters
Zargidava	Zargidava, Muzeul Județean Bacău
Ziridava	Ziridava. Studia Archaeologica, Muzeul Județean Arad
ZPE	Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik, Bonn
ZSAK	Zeitschrift für Schweizerische Archäologie und Kunstgeschichte, Basel